

Exportkredietverzekering

mvo-beleidsdocument

DEEL 1

Ekv mvo-beleidskader

- 1. Inleiding**
- 2. Verantwoordelijkheid en taakverdeling ekv**
- 3. Internationale beleidskaders**
 - a. Common Approaches**
 - b. IFC Performance Standards**
 - c. Aanvullende referentiekaders**
 - d. United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights**
 - e. OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen**
- 4. Nationale beleidscontext**
- 5. Reikwijdte van het mvo-beleid binnen de ekv**
- 6. Transparantie**
- 7. Gerelateerd beleid**

1. Inleiding

Met de exportkredietverzekering (ekv) worden betalingsrisico's van exporttransacties door en politieke risico's van buitenlandse investeringen van Nederlandse bedrijven en hun financiers verzekerd. Door het verzekeren van deze risico's worden exporttransacties van Nederlandse bedrijven mogelijk gemaakt en werkgelegenheid gecreëerd. Daarbij wordt rekening gehouden met het feit de exportkredietverzekering opereert in een wereldwijd zeer competitieve markt en dat ter bevordering van het gelijke speelveld het van belang is om te opereren op basis van internationale beleidskaders.

Nederland is voorstander en pleitbezorger van maatschappelijk verantwoord ondernemen en hanteert een vooruitstrevend mvo beleid, ook bij de uitvoering van de ekv. Waar mogelijk wordt gekeken hoe de ekv een positieve bijdrage kan leveren aan mvo maar geldt tenminste dat bij transacties met eventuele onaanvaardbare negatieve effecten op milieu- en sociaal gebied deze niet in verzekering kunnen worden genomen. Dit document vervangt het beleidsdocument 'Milieu en Sociale Beoordeling' (2012)¹. Een actualisatie van het beleidsdocument uit 2012 is op zijn plaats, omdat er in de afgelopen vijf jaar diverse wijzigingen op internationaal en nationaal mvo-beleid voor de exportkredietverzekering zijn geweest. Zo zijn bijvoorbeeld de in OESO-verband gemaakte afspraken, de zogenaamde *Common Approaches*² herzien in 2016. Dit leidde er onder meer toe dat een extra criterium voor de screening is toegevoegd waardoor bij een verhoogde kans op mensenrechtenschendingen de reguliere milieu en sociale due diligence wordt uitgebreid met extra aandacht voor *human rights due diligence*. Om deze aandacht gestand te doen, is extern advies gevraagd over de inbedding van de *United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights* (UNGPs) in het mvo-beleid voor de ekv³ en heeft er consultatie van het beleid plaatsgevonden.

In de hierna volgende paragrafen wordt het mvo-beleidskader voor de ekv omschreven waarbij in wordt gegaan op verantwoordelijkheid en taakverdeling, internationaal en nationaal beleidskader, de reikwijdte van het beleid, transparantie en gerelateerde beleidsdocumenten. Deel 2 van dit document omvat de "Werkwijze milieu en sociale beoordeling exportkredietverzekering", een weergave van de werkwijze van Atradius Dutch State Business (ADSB) bij het uitvoeren van een milieu en sociale due diligence.

2. Verantwoordelijkheid en taakverdeling ekv

De ekv valt onder de verantwoordelijkheid van de minister van Financiën, in overeenstemming met de minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking (BHOS), verder: de staat. Zij stellen de beleidskaders vast waarbinnen ADSB de ekv, inclusief de daarbij behorende de milieu en sociale due diligence, uitvoert. ADSB heeft een mvo-desk met milieu en sociaal specialisten voor dit werk. De mvo-desk maakt onderdeel uit van het acceptatieteam (underwriting) binnen ADSB.

Iedere aanvraag voor verzekering bij ADSB wordt in eerste instantie gescreend om te bepalen of er een mvo-risicobeoordeling nodig is op basis van vastgestelde criteria. Het due diligence proces bestaat uit verschillende elementen en is een continu proces van het identificeren, het beoordelen, het adresseren, het volgen van milieu en sociale effecten, alsmede het samenwerken en communiceren met betrokken partijen en belanghebbenden. In deel 2 wordt dit proces nader uitgewerkt.

In de *Common Approaches* is concreet vastgelegd op welke wijze de milieu en sociale due diligence dient te worden uitgevoerd, welke standaarden daarbij worden gehanteerd en

¹ Kamerstukken II, 2012-2013, 26485, nr. 146.

² *Recommendation of the Council on Common Approaches for Officially Supported Export Credits and Environmental and Social Due Diligence.*

³ *Integrating Human Rights Due Diligence: A Review of Atradius DSB's Environmental and Social Policy and Procedure*, Shift, November 2017.

welke relevante milieu- en sociale informatie benodigd is voor de beoordeling van een project. De exporteur dan wel afnemer zal worden gevraagd deze informatie aan te leveren. Dit is in veel gevallen een gezamenlijke inspanning waarbij, na overleg, ook de afnemer en andere partijen betrokken kunnen zijn en waarbij openbaar beschikbare informatie wordt geraadpleegd. Deze samenwerking tussen de verschillende partijen is van groot belang voor een gedegen milieu en sociale due diligence. Indien de exporteur haar eigen due diligence op orde heeft is de belasting hiervan beperkt.

Het proces van due diligence wordt toegelicht in deel 2.

Als onderdeel van het acceptatieproces legt ADSB haar bevindingen voor hoog en midden risico projecten (resp. Categorie A- en B) voor aan de staat in de vorm van een advies. Ook transacties die niet projectgerelateerd zijn (zoals de levering van schepen) die een hoog milieu en sociaal-risico met zich meebrengen, worden voorgelegd aan de staat. De staat neemt in deze gevallen de beslissing of een transactie in aanmerking komt voor verstrekking van een exportkredietverzekering. Als de milieu en sociale gevolgen als aanvaardbaar zijn beoordeeld, wordt de transactie in verzekering genomen. Voor de overige transacties heeft ADSB onder de volmacht zelfstandige beslissingsbevoegdheid. Het ministerie van Financiën voert ter controle elk jaar een steekproefsgewijze ex post-controle uit bij ADSB over de aanvragen die onder de volmacht zijn afgedaan.

Het ministerie van Financiën, in overleg met het ministerie van Buitenlandse Zaken, vertegenwoordigt Nederland in verschillende voor de ekv relevante internationale, (in)formele beslis-, advies- en overlegorganen. Naast het ministerie is tevens een afvaardiging van ADSB aanwezig. Gezamenlijk worden relevante internationale en nationale ontwikkelingen op mvo-terrein gevolgd en wordt verhoging van de internationale standaarden bepleit. Waar nodig, worden wijzigingen op internationaal terrein ingebed in het mvo-beleidskader voor de ekv en in de werkwijze van ADSB. Dit mvo-beleidsdocument is dan ook geen statisch document.

3. Internationale beleidskaders

a. Common Approaches

Het proces van milieu- en sociale due diligence geschiedt volgens de *Common Approaches*. Deze vormen een helder en concreet voor de ekv op maat gemaakt beoordelingskader. Alle bij de OESO aangesloten exportkredietverzekeraars hebben zich in internationaal verband aan dit kader gecommitteerd voor de milieu en sociale due diligence van exportkredietverzekeringen en investeringsgaranties. De *Common Approaches* voorzien in minimumharmonisatie voor het proces van milieu en sociale due diligence en dragen daardoor bij aan een level playing field.

De *Common Approaches* zijn voor het laatst herzien in 2016.⁴ Een belangrijke wijziging is hierboven reeds genoemd: de toevoeging van een verhoogde kans op mensenrechtenschendingen als extra beoordelingscriterium. Daarnaast zijn er bijvoorbeeld aanpassingen in definities, aanvullingen op de lijst van niet-bindende internationale referentiedocumenten (zoals *Guidance Notes*), en aanpassingen aan de lijst met projecten die als A dienen te worden geclassificeerd.

De *Common Approaches* zijn van toepassing bij transacties op krediet met een terugbetalingstermijn van langer dan twee jaar. Alle transacties die binnen deze begrenzing vallen, worden gescreend. Na de screening en classificatie volgt de inhoudelijke due diligence. De *Common Approaches* verwijzen hiervoor naar een inhoudelijk referentiekader.

⁴ De huidige tekst is door de OESO ministerraad aangenomen op 6 april 2016 en is te vinden via de volgende link: <http://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=TAD/ECG%282016%293&doclanguage=en>

b. IFC Performance Standards

Voor dit inhoudelijke referentiekader bieden de *IFC Performance Standards*⁵ en de *World Bank Group Environmental, Health and Safety Guidelines*⁶ (*EHS Guidelines*) het concrete toetsingskader. De IFC is een onderdeel van de Wereldbankgroep dat financiering verleent ter stimulering van de private sector in ontwikkelingslanden. De *IFC Performance Standards* zijn de standaarden die IFC gebruikt bij de toetsing van projecten waaraan IFC overweegt leningen te verstrekken. Deze standaarden worden ook omarmd door de internationale financiële sector middels eigen mvo-beleid.

De acht standaarden van IFC hebben onder meer betrekking op arbeidsnormen, landverwerving en onvrijwillige herhuisvesting, behoud van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen, en bescherming van inheemse bevolkingsgroepen. Zie voor meer informatie over de inhoud van deze standaarden deel 2 van dit document. De *EHS Guidelines* vormen een zogenaamd technisch referentiekader waarmee verdere invulling aan de normen uit de *IFC Performance Standards* kunnen worden gegeven. Er is een algemene *EHS Guideline* met standaarden op het gebied van o.a. emissies, afvalmanagement, en veiligheid in zowel werk- als leefomgeving. Daarnaast zijn er sectorspecifieke guidelines voor onder meer landbouw, de chemische industrie, infrastructuur, en de olie- en gasindustrie.

c. Aanvullende referentiekaders

Naast de *IFC Performance Standards* en de *EHS Guidelines*, zijn er diverse niet-bindende internationale referentiedocumenten die, indien relevant, kunnen worden geraadpleegd bij de milieu en sociale due diligence.

Het kan voorkomen dat een mvo-aspect dat van belang is voor een project, niet goed te toetsen is aan de hand van de IFC PS. Een voorbeeld hiervan is dierenwelzijn. Alhoewel de *Common Approaches* hier verwijzen naar de standaarden van de Wereldorganisatie voor Diergezondheid (OIE) en de *IFC Good Practice Notes*, kan het zijn dat een specifieke benodigde standaard ontbreekt of onvolledig is. In dat geval wordt gekeken welke andere internationaal erkende standaarden beschikbaar zijn als referentiekader voor de inhoudelijke milieu en sociale due diligence. Dit kunnen bijvoorbeeld relevante EU-richtlijnen zijn. Ook voor andere onderwerpen geven de *Common Approaches* hier de mogelijkheid voor. Op deze wijze wordt geborgd dat er een zo zorgvuldig mogelijke risicoafweging plaatsvindt zonder dat het level playing field in het geding is en effecten kunnen worden geconcretiseerd en waar nodig beperkt of gecompenseerd.

Zo zijn er specifieke *IFC Good Practice Notes* die voorzien in een verdere uitwerking van de standaarden. Ook de *Voluntary Guidelines on the Responsible Governance of Tenure of Land, Fisheries and Forests* (VGGT) worden indien relevant geraadpleegd. De VGGT is een set vrijwillige standaarden die zich richt op duurzaam landgebruik door kwetsbare groepen in de samenleving waarbij traditionele gebruiksrechten voor land, bos en water voor hen essentieel zijn om te overleven. Landrechten komen reeds aan de orde in de *IFC Performance Standards*, maar als specifiek de toegang tot natuurlijke hulpbronnen voor kwetsbare groepen aan de orde is kan de VGGT worden gebruikt om gerichte vragen te stellen in het kader van de milieu en sociale due diligence.

Wanneer een aanvraag aan een milieu en sociale due diligence wordt onderworpen, wordt bekeken welke projectgerelateerde milieu en sociale effecten er mogelijk spelen in het project. De bovengenoemde standaarden en guidelines worden vervolgens gebruikt voor de

⁵ De huidige IFC Performance Standards zijn niet meer gewijzigd sinds 2012 en te vinden via de volgende link: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/115482804a0255db96fbffd1a5d13d27/PS_English_2012_Full-Document.pdf?MOD=AJPERES. De bijbehorende Guidance Notes zijn hier te vinden: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/e280ef804a0256609709ffd1a5d13d27/GN_English_2012_Full-Document.pdf?MOD=AJPERES.

⁶ De verschillende EHS Guidelines zijn te vinden via: http://www.ifc.org/wps/wcm/connect/topics_ext_content/ifc_external_corporate_site/sustainability-at-ifc/policies-standards/ehs-guidelines.

inhoudelijke beoordeling of het project voldoet aan deze standaarden. Zoals ook nader wordt toegelicht in deel 2, wordt er niet alleen gekeken naar een transactie, maar naar het gehele project. Ook de leveranciersketen wordt meegenomen in het due diligence proces.

d. United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights

Mensenrechten hebben sinds 2016 een meer prominente plek verkregen in de *Common Approaches*. Het inhoudelijke referentiekader voor milieu en sociale due diligence wordt mede gevormd door de *United Nations Guiding Principles on Business and Human Rights*⁷, die sinds de vaststelling ervan in 2011 in toenemende mate worden ingebed in andere internationale standaarden. Deze *Guiding Principles* berusten op: a) de erkenning van de bestaande verplichtingen van staten om de mensenrechten en fundamentele vrijheden te respecteren, te beschermen en te realiseren ('*duty to protect*'); b) de rol van bedrijven die gehouden zijn alle toepasselijke wetgeving na te leven en de mensenrechten te respecteren ('*responsibility to respect*'); en c) de noodzaak te voorzien in passende, effectieve maatregelen voor herstel en/of verhaal bij inbreuken op rechten en plichten ('*access to remedy*').

Zoals genoemd onder *Guiding Principle-4* zouden staten extra stappen moeten nemen om bescherming te bieden tegen mensenrechtenschendingen door bedrijven waarover ze zeggenschap uitoefenen, of die substantiële steun en diensten ontvangen van overheidsinstanties zoals exportkredietagentschappen, onder meer door waar nodig due diligence inzake de mensenrechten voor te schrijven.

De Nederlandse staat onderschrijft de UNGPs en het belang van het bevorderen en beschermen van mensenrechten, zoals bedoeld onder de '*duty to protect*', en geeft onder meer reeds voor belangrijke mate invulling aan *Guiding Principle-4* door onderhavig internationaal en nationaal mvo-beleid voor de exportkredietverzekering.

Guiding Principle-13b en *17* houden het volgende in. Het ontstaan van mogelijke milieu en sociale effecten door de handelingen, het project of de diensten van de Nederlandse bedrijven – of door hun zakelijke relaties in de keten, – betekent dat de bedrijven én ADSB deze effecten vanuit de '*responsibility to respect*' dienen te identificeren (due diligence) en passende stappen dienen te ondernemen om risico's zoveel mogelijk te voorkomen en te verminderen alsmede verantwoording moeten kunnen afleggen over de manier waarop zij met deze risico's omgaan.

Bij een milieu en sociale due diligence worden prioriteiten gesteld op basis van de verwachte ernst van de effecten op de mensenrechtensituatie: zo wordt bijvoorbeeld specifiek bekeken of er sprake is van risico op ernstige projectgerelateerde mensenrechtenschendingen zoals kinder- of dwangarbeid. Deze prioriteitstelling betekent echter niet dat daarmee eventuele minder ernstige schendingen acceptabel zijn. Zowel de staat, via ADSB, als verzekeren zullen hun invloed aanwenden om de kans op mensenrechtenschendingen zo veel mogelijk te beperken.

Per aanvraag zal door ADSB worden bezien of er een risico is op mogelijke schendingen van mensenrechten, welke dit zijn en welke maatregelen hiertegen kunnen en moeten worden getroffen wil een aanvraag in aanmerking komen voor toekenning van een exportkredietverzekering. In voorkomende gevallen kan een schending zodanig ernstig zijn, dat de transactie niet acceptabel is en er geen polis wordt verstrekt. Denk hierbij aan kinder- of dwangarbeid, of bijvoorbeeld aan mensenhandel.

De wijze waarop ADSB uitvoering geeft aan deze human rights due diligence is nader toegelicht in deel 2.

⁷ http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

e. **OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen**

Naast bovengenoemde internationale kaders voor de ekv, hecht de staat aan de naleving van OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen⁸. Deze richtlijnen beschrijven wat van bedrijven verwacht wordt op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen. De richtlijnen gaan onder andere in op werkgelegenheid en arbeidsverhoudingen, wetenschap en technologie, milieu, openbaarmaking van gegevens, mededinging, financiering en belastingen. De aanvrager van een exportkredietverzekering dient een inspanningsverklaring te ondertekenen ten aanzien van de OESO-richtlijnen. Dit betekent dat men tekent om naar vermogen deze richtlijnen voor multinationale ondernemingen in de activiteiten van de onderneming toe te passen. ADSB gaat bovendien actief in gesprek met verzekeren over wat de naleving van de OESO richtlijnen inhoudt. Indien er vragen over de toepassing of interpretatie van de OESO richtlijnen bestaan, of klachten over naleving ervan door het exporterende bedrijfsleven, kan een partij zich wenden tot het Nationaal Contactpunt (NCP) OESO richtlijnen.⁹

4. **Nationale beleidscontext**

Ook nationaal zijn er diverse beleidskaders relevant voor de vormgeving van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Deze kaders vormen de context waarin gewerkt wordt maar vormen geen toetsingskader voor de ekv. Zo is er de corporate governance code voor beursgenoteerde bedrijven. Deze is in 2016 in herziene vorm vastgesteld en in 2017 wettelijk verankerd. Ingevolge deze code moeten beursgenoteerde vennootschappen een goed ondernemingsbestuur hanteren en hierover rapporteren aan de Monitoring Commissie.¹⁰

Het Nationaal Actieplan Bedrijfsleven en Mensenrechten beschrijft hoe de overheid invulling wil geven aan de *'duty to protect'* en de *'responsibility to respect'* zoals deze volgen uit de UNGPs. Met de aanpassing van het mvo-beleid en de verdere inbedding van de UNGPs wordt in ekv-verband invulling gegeven aan het Nationaal Actieplan.

In SER-verband wordt samengewerkt door centrale werkgevers- en werknemersorganisaties aan het bevorderen van internationaal maatschappelijk verantwoord ondernemen. De SER heeft de OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen en de UNGPs als normatief kader omarmd. Verder speelt de SER een faciliterende rol in de totstandkoming van sectorspecifieke imvo-convenanten. De overheid heeft zich gecommitteerd aan het in 2016 afgesloten convenant voor de bancaire sector. In dit convenant is een paragraaf opgenomen voor de uitvoering van de exportkredietverzekering, waardoor de reeds ingezette weg voor mvo-beleid wordt onderschreven en voortgezet. Zo is human rights due diligence een expliciet onderdeel van de milieu- en sociale beoordeling wanneer er een verhoogd risico op ernstige projectgerelateerde mensenrechtenschendingen wordt verwacht en werkt ADSB samen met banken in het due diligence proces waar dit mogelijk is. Daarnaast nemen de staat en ADSB actief deel aan de verdere implementatie van het convenant.

Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (imvo) biedt kansen voor het bedrijfsleven om zich in internationale context te onderscheiden dankzij innovatie en een daarmee gepaard gaande kwaliteitsslag. Hiermee levert het Nederlands bedrijfsleven een bijdrage aan verdere verduurzaming en inclusiviteit gericht op de Sustainable Development Goals (SDG's) en op bepaalde terreinen ook aan de gestelde klimaatdoelstellingen. De exportkredietverzekering stelt het Nederlands bedrijfsleven in staat om ook daadwerkelijk dergelijke Nederlandse oplossingen te exporteren en op deze wijze een bijdrage te leveren aan de SDG's.

⁸ De Nederlandse tekst is te vinden via: <https://www.oesorichtlijnen.nl/oeso-richtlijnen/a/algemene-informatie-oeso-richtlijnen/documenten/brochure/201/12/8/volledige-tekst-oeso-richtlijnen>.

⁹ Zie voor meer informatie: <https://www.oesorichtlijnen.nl/>.

¹⁰ Voor meer informatie, zie: <http://www.mccq.nl/>.

5. Reikwijdte van het mvo-beleid binnen de ekv

Zoals eerder reeds uiteengezet in de paragraaf 'Internationaal beleidskader', vormen de *Common Approaches* het uitgangspunt voor de milieu- en sociale due diligence zoals ADSB die uitvoert. Alle transacties die binnen de reikwijdte van de *Common Approaches* vallen, zijn onderwerp van het proces van milieu en sociale due diligence. Het is echter mogelijk dat er daardoor transacties zijn die niet worden beoordeeld, terwijl deze wel degelijk significante negatieve gevolgen kunnen hebben op mens en milieu. Om deze reden is er gekozen voor een breder nationaal beleid, waarbij ook transacties die niet onder de *Common Approaches* vallen toch aan een milieu en sociale due diligence worden onderworpen.

Het gaat hierbij om transacties met een looptijd korter dan 2 jaar, transacties die contant (d.w.z. niet gefinancierd) worden betaald en transacties zonder duidelijk aanwijsbare locatie (zoals schepen). Hiervoor kent Nederland een zogenaamd gevoelige sectoren beleid. Dit houdt in dat voor transacties waarbij sprake is van levering aan een gevoelige sector, zoals bijvoorbeeld de baggerindustrie of de mijnbouw, altijd een milieu en sociale due diligence wordt uitgevoerd. Meer informatie over de gevoelige sectoren is opgenomen in deel 2.

Het nationale beleid is daarmee meeromvattend dan het in OESO-verband afgesproken beleid. Doordat de milieu en sociale due diligence vanuit risicoperspectief wordt uitgevoerd sluit het nationale beleid beter aan op de eerder genoemde verantwoordelijkheden uit de UNGPs onder de '*duty to protect*' en de '*responsibility to respect*'. De bredere reikwijdte zou met zich mee kunnen brengen dat de Nederlandse export substantiële competitieve nadelen ondervindt ten opzichte van andere exporteurs die enkel te maken hebben met beleid dat niet verder gaat dan de *Common Approaches*. In voorkomende gevallen zal een afweging van de competitieve nadelen mogelijk een rol spelen in het besluitvormingsproces. Dit kan echter niet tot gevolg hebben dat een transactie met onaanvaardbare milieu- en sociale gevolgen verzekerd wordt onder de ekv: dit zou immers afbreuk doen aan de hoge mvo-standaarden waaraan de staat en ADSB hechten. Voor de verdere bevordering van deze standaarden en het level playing field, zet Nederland zich binnen de OESO in om ook daar de toepassing van de *Common Approaches* uit te breiden.

Voor de implementatie en uitvoering van het mvo-beleid en het uitdragen van de internationale mvo-standaarden is van belang welke mate van invloed kan worden uitgeoefend. Hoe directer de relatie tot het project waar aan geleverd wordt en de eventuele gevolgen van dat project, hoe groter de verantwoordelijkheid die een partij draagt. In internationale mvo-terminologie wordt hierin onderscheid gemaakt tussen het veroorzaken van, het bijdragen aan of direct verbonden zijn aan een gevolg.¹¹ Wanneer een partij een negatief gevolg veroorzaakt of daaraan bijdraagt, wordt deze geacht daarmee te stoppen en mitigerende maatregelen te treffen en waar mogelijk bij te dragen aan een oplossing. Wanneer een partij direct verbonden is aan een negatief gevolg, zal het veelal niet mogelijk zijn om het negatieve effect zelf te doen stoppen of verbeteren. Wel kan dan waar mogelijk invloed worden uitgeoefend op de partijen die het negatieve effect hebben veroorzaakt of daaraan hebben bijgedragen. Afhankelijk van de zakelijke relaties tussen de exporteur, onderaannemers, de afnemer en de projecteigenaar en andere partijen in de keten kan de invloed van een partij groter of kleiner zijn.

Voor de ekv geldt dat de staat en ADSB vooral een link via de verzekerde exporteurs zullen hebben met de partijen die daadwerkelijk effecten veroorzaken of daaraan bijdragen. ADSB en de staat voeren immers geen activiteiten uit in het buitenland als onderdeel van de exporttransactie. Er is ook geen juridische relatie met de afnemer. Bovendien geldt dat vanuit de rol als verzekeraar de meeste invloed kan worden aangewend voorafgaand aan polisverstrekking. Ook verzekerde exporteurs zelf zullen soms ook 'slechts' verbonden zijn

¹¹ In het Engels is de terminologie 'cause', 'contribute' en 'directly linked'.

en, mede afhankelijk van de grootte van hun bijdrage aan een project, daarmee slechts beperkt invloed aan kunnen wenden. Het niveau van betrokkenheid¹² zal per transactie verschillen. Omdat de afstand van ADSB tot de afnemer en de projecteigenaar doorgaans groot is en de mate van sturing na afgifte van polis vanwege de rol als verzekeraar beperkt is, ligt de nadruk van de milieu en sociale due diligence met name voorafgaand op de afgifte van een polis. ADSB streeft bij de uitvoering van de ekv naar de maximering van de aan te wenden invloed en vraagt ook de verzekerde partijen daarin hun verantwoordelijkheid te nemen. Dit kan bijvoorbeeld doordat een exporteur het gesprek aangaat met een projecteigenaar over noodzakelijke verbeteringen op het gebied van bijvoorbeeld arbeidsomstandigheden. Ook na polis afgifte kan op verschillende manieren de invloed worden aangewend als onderdeel van het due diligence proces. Wanneer een financierende partij ekv aanvraagt, kan het opnemen van milieu en sociale voorwaarden in de financieringsdocumentatie een mogelijkheid zijn waardoor invloed wordt uitgeoefend ter verbetering van de milieu en sociale aspecten. Ook monitoring of het volgen van projecten op terugkerende afnemers wordt ingezet waar dit mogelijk en nuttig is. Zie voor meer informatie op dit punt deel 2, de werkwijze milieu en sociale due diligence voor de ekv.

6. Transparantie

De staat en ADSB hechten aan een transparante werkwijze. Om deze reden is, tegelijkertijd met de actualisatie van het mvo-beleidsdocument, gewerkt aan een expliciet transparantiebeleid. In dit document wordt toegelicht welke informatie er over de uitvoering van de exportkredietverzekering gedeeld kan worden, hoe dit gebeurt en waar deze te vinden is. Het transparantiebeleid is te vinden op de website van ADSB.

Informatiedeling kent een wisselwerking: enerzijds wordt meer duidelijkheid en openheid betracht rondom de ekv, anderzijds levert dat ook informatie op van belanghebbenden en belangstellenden die waardevol kan zijn voor de milieu en sociale due diligences die in het kader van de ekv worden uitgevoerd. Zo publiceert ADSB alle hoog risico projecten op haar website gedurende de looptijd van de milieu en sociale due diligence om belanghebbenden in staat te stellen informatie aan te leveren of zorgen te uiten ten aanzien van een project. Na afgifte van de polis wordt vervolgens informatie gegeven over de afweging die is gemaakt en publiceert ADSB een overzicht van alle afgegeven polissen, conform de motie Vos¹³.

Met het oog op transparantie organiseren de ministeries van Financiën en Buitenlandse Zaken jaarlijks een stakeholderbijeenkomst. Hierbij wordt een breed scala aan partijen uitgenodigd en worden relevante beleidsontwikkelingen besproken. Daarnaast staan zowel de staat als ADSB altijd open voor vragen en een constructieve dialoog.

Verdere informatie over transparantie specifiek voor de milieu en sociale due diligence is te vinden in deel 2.

7 Gerelateerd beleid

Het onderhavige mvo-beleidsdocument moet gelezen worden in samenhang met ander ekv-beleid. Zo is er vanuit de OESO ook beleid voor exportkredietverzekeraars op het gebied van omkoping, belastingontduiking en bestrijding van corruptie. Deze onderwerpen zijn echter niet meegenomen in de werkwijze van deel twee omdat ze binnen de financiële due diligence vallen.

¹² In het Engels gaat het hier om het begrip 'the level of proximity'.

¹³ Kamerstukken II, 2015-2016, 34300 XVII, nr. 66.

DEEL 2

Werkwijze milieu en sociale due diligence exportkredietverzekering

- 1. Inleiding**
 - a. Rol en functie van dit document
 - b. Beleidsverankering
 - c. Betrokken instanties
 - d. Leeswijzer
- 2. Procedure: van aanvraag tot polis**
- 3. Identificatie van milieu en sociale effecten**
 - a. Screening
 - b. Reikwijdte
 - c. Criteria
- 4. Beoordeling van milieu en sociale effecten**
 - a. Projectdefinitie
 - b. Classificering van het te beoordelen project
 - c. Inhoud milieu en sociale due diligence
- 5. Adresseren van effecten**
 - a. Beperkende en compenserende maatregelen
 - b. Betrekken van belanghebbenden
 - c. Advies aan de staat
- 6. Volgen van milieu en sociale effecten**
 - a. Volgen en monitoren
 - b. Sturingsmogelijkheden
- 7. Samenwerking en communicatie**
 - a. Informeren van en samenwerken met belanghebbenden
 - b. Transparantie en rapportage
 - c. Klachtenmechanisme

Bijlage 1: Milieu- en sociale due diligence van de verschillende type verzekeringen

1. Inleiding

a. Rol en functie van dit document

De Nederlandse overheid bevordert door middel van de exportkredietverzekeringsfaciliteit Nederlandse export. Omdat verzekering van transacties waarbij mogelijk ernstige negatieve effecten op milieu- en sociaal gebied kunnen optreden niet wenselijk is, is reeds in 2001 besloten om voor relevante verzekeringsaanvragen een milieu en sociale due diligence uit te voeren. Deze beoordeling is bedoeld om exporttransacties naar projecten of partijen met onaanvaardbare milieu- en sociale (waaronder mensenrechten) 'effecten uit te sluiten van verzekering. Een gedegen beoordeling van de gevolgen van een transactie voor mens en milieu is een integraal onderdeel van het acceptatieproces voor de exportkredietverzekering en wordt uitgevoerd door Atradius Dutch State Business (ADSB) als uitvoerder voor de Nederlandse overheid. Directe verantwoordelijkheid om op een goede manier met mens en milieu om te gaan, binnen de bedrijfsvoering en in de concrete projecten, ligt bij de bedrijven die de werkzaamheden uitvoeren of de goederen leveren. ADSB kent ook haar verantwoordelijkheid in relatie tot deze projecten. Alhoewel ADSB er in de regel verder van af staat, beoordeelt zij de mogelijke effecten bij de uitvoering en adresseert ze significante projectgerelateerde 'effecten bij de betrokken partijen met de bedoeling dat deze partijen op projectniveau maatregelen nemen om deze 'effecten zoveel mogelijk uit te sluiten of te beperken. Ook wordt aangegeven welke mogelijke effecten er verder in de keten van zakelijke relaties zitten en gebruikt ADSB haar invloed om de exporteur en zijn relaties in de keten aan te spreken op hun verantwoordelijkheid om zich in te spannen om naar vermogen deze 'effecten te adresseren. Bij de uitvoering hiervan zal echter te allen tijde rekening gehouden worden met de positie van de Nederlandse bedrijven ten opzichte van hun buitenlandse concurrenten, het 'level playing field'.

Deze werkwijze beoogt een handzame leidraad te zijn in het kader van de milieu en sociale due diligence voor exportkredietverzekering en investeringsverzekering voor beleidsmakers, uitvoerders van de overheid, exporteurs en hun afnemers, banken en maatschappelijke organisaties. De doelstelling van dit document is om voor de milieu en sociale due diligence:

- afspraken over de werkwijze duidelijk vast te leggen; en
- de transparantie van de werkwijze te vergroten.

b. Beleidsverankering

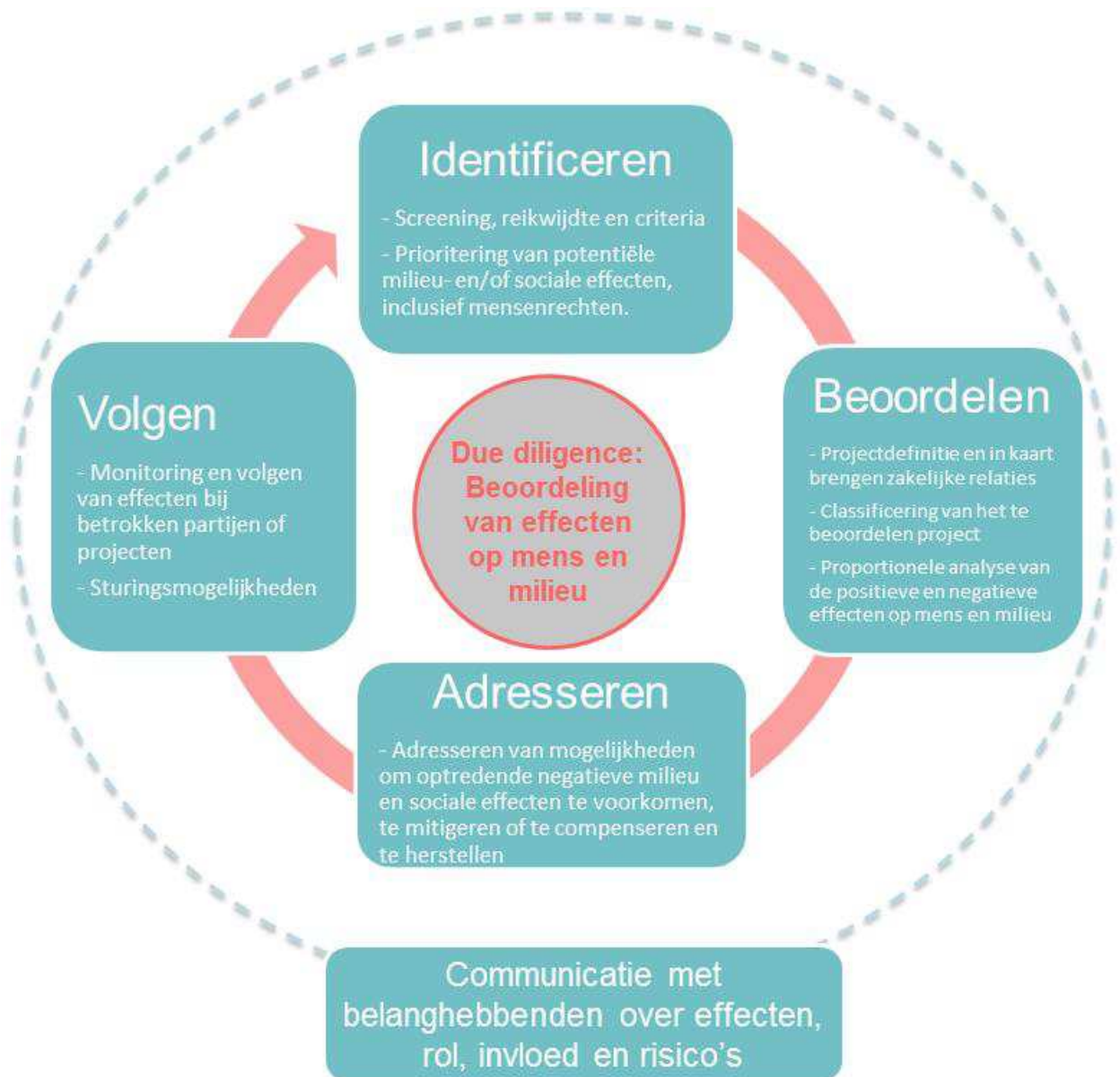
De richtlijnen voor de procedure voor de milieu en sociale due diligence worden gevormd door de *Common Approaches*, opgesteld door de OESO. Daarnaast wordt invulling gegeven aan het operationaliseren van de *UN Guiding Principles on Business and Human Rights*.

c. Betrokken instanties

De staat is verantwoordelijk voor het beleid inzake de milieu en sociale due diligence voor de exportkredietverzekering. ADSB is als uitvoerder van de staat verantwoordelijk voor een juiste en gedegen uitvoering van dit beleid (zie ook *Atradius DSB: Beleidsverklaring Verantwoord Ondernemen* en *Atradius DSB: Human Rights Statement*)

d. Leeswijzer

Eerst zal de procedure bij een milieu en sociale due diligence van aanvraag tot polis aan de orde komen in hoofdstuk 2. Vervolgens zal in worden gegaan op de verschillende elementen van het concept due diligence: een continu proces van het identificeren, het beoordelen, het beperken, het volgen van milieu en sociale risico's, alsmede het communiceren over deze risico's. Deze elementen volgen niet noodzakelijkerwijs na elkaar maar kunnen gelijktijdig plaatsvinden. Deze stappen worden uitgewerkt in de hoofdstukken 3, 4, 5 en 6. Meer informatie over de samenwerking en communicatie met de betrokken partijen en belanghebbenden is tenslotte terug te vinden in hoofdstuk 7.

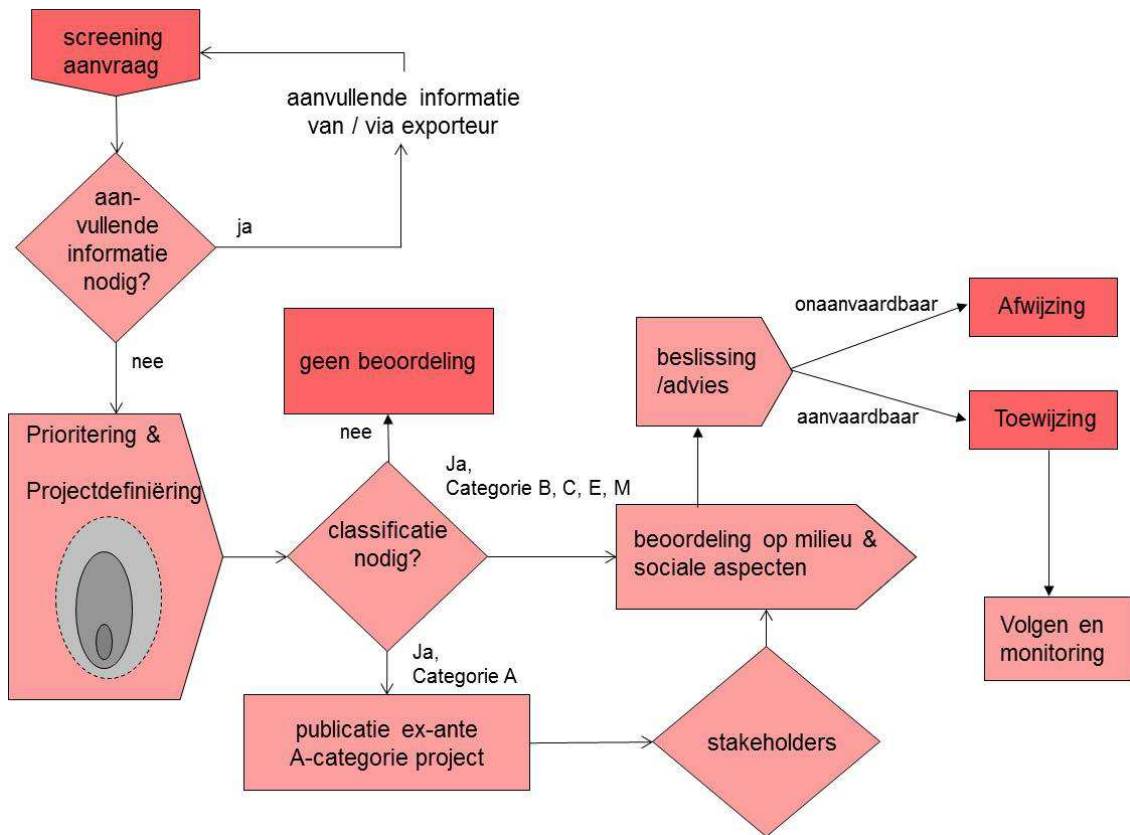

Figuur 1: Ingrediënten van het proces van de milieu- en sociale due diligence

Voor de ekv geldt dat vanuit de rol als verzekeraar de meeste invloed kan worden aangewend voorafgaand aan polisverstrekking. Om deze reden ligt de nadruk van de milieu en sociale due diligence met name voorafgaand op de afgifte van een polis.

2. Procedure: van aanvraag tot polis

Dit hoofdstuk geeft een kort overzicht van het werkproces zoals dat uitgevoerd wordt door de ADSB vanaf het moment dat er een aanvraag voor verzekering bij binnen komt. Dit proces is hieronder kort beschreven en is in figuur 2 schematisch weergegeven.

Figuur 2: Schematische weergave van aanvraag tot polis

Het werkproces omvat de volgende stappen:

- **Aanvraagformulier:** zodra het aanvraagformulier bij ADSB binnenkomt start het acceptatie proces. Hierbij wordt bepaald of een aanvraag in behandeling wordt genomen voor verzekering. Als dit proces doorlopen is komt de aanvraag bij de mvo desk van ADSB.
- **Screening:** het bepalen door de mvo desk of er een milieu en sociale due diligence nodig is op basis van vastgestelde criteria en prioritering van milieu en sociale effecten.
- **Projectdefiniëring en classificering:** het bepalen uit welke onderdelen het project bestaat (transactie project, projectomgeving). Daarnaast worden de zakelijke relaties in kaart gebracht die relevant zijn voor deze transactie. Op basis van de potentiële effecten wordt een projectcategorie vastgesteld (Categorie A, B, C, M, E)
- **Acceptatieproces en advies aan de staat:** het bepalen wat de milieu- en sociale effecten en de effect beperkende maatregelen zijn. Bij projecten met potentieel grote nadelige effecten (Categorie A) wordt het project ex-ante gepubliceerd op de website van ADSB. De eindconclusie van het advies wordt als advies gepresenteerd aan de staat, die een beslissing neemt om een transactie in verzekering te nemen.
- **Beslissing op basis van advies:** bij een positief besluit wordt de polis uitgereikt.
- **Volgen/Monitoring:** Een deel van de projecten en/of betrokken partijen wordt na afgifte van de polis gemonitord of gevolgd.

Wij streven ernaar om binnen 6 tot 8 weken onze beoordeling af te ronden vergelijkbaar met de financiële due diligence. Of dit gehaald wordt is echter in grote mate afhankelijk van de beschikbaarheid van de benodigde informatie.

3. Identificatie van effecten

a. Screening

Het doel van de screening is bepalen of er potentiële milieu en/of sociale effecten, inclusief verhoogde kans op projectgerelateerde mensenrechtenschendingen¹⁴, te verwachten zijn van een te verzekeren transactie, het project waar aan geleverd wordt en bij de exporteur, de afnemer en/of de gebruiker van de goederen of diensten. Indien er mogelijke negatieve milieu- of sociale 'effecten verwacht worden, dan zal ADSB een milieu en sociale due diligence uitvoeren.

Het proces van een milieu- en sociale due diligence start met de indiening van een aanvraag. Het is aan de exporteur of zijn financier om het aanvraagformulier, inclusief de mvo-paragraaf, juist en compleet in te vullen en te ondertekenen. Alle aanvragen die bij ADSB binnenkomen worden gescreend om te bepalen of er een milieu en sociale due diligence nodig is. De aanleiding voor de due diligence kan voortkomen uit de *Common Approaches* of uit het aanvullend Nederlands beleid (zie: onder b. Reikwijdte).

De screening vindt plaats op basis van de informatie uit het aanvraagformulier. Soms is het nodig om aanvullende informatie op te vragen bij de exporteur om een screening goed te kunnen uitvoeren. Ook wordt vaak informatie uit publieke bronnen betrokken bij de screening. In het kader van de screening wordt gekeken of er gevoeligheden zijn bij de exporteur, afnemer en/of het project waaraan geleverd wordt. Zo wordt onder meer op het internet gezocht naar de reputatie van betrokken partijen.

Het prioriteren van effecten, maar ook de inherente risico's van specifieke landen, sectoren of gebieden waar het project plaatsvindt, kan aanleiding geven om een due diligence uit te voeren ook indien de aanvraag op grond van de *Common Approaches* niet zou hoeven worden beoordeeld (zie: onder d. Prioritering van risico's).

b. Reikwijdte

Reikwijdte internationaal beleid

De werkwijze uit de *Common Approaches* is van toepassing op transacties van kapitaalgoederen en diensten op krediet met een betalingstermijn van twee jaar of meer (middellange tot lange betalingstermijn). Uitgezonderd van de *Common Approaches* zijn transacties die defensie(materieel)¹⁵ dan wel landbouwproducten¹⁶ betreffen.

Reikwijdte Nederlands beleid

De Nederlandse overheid heeft er sinds 2003 nadrukkelijk voor gekozen meer transacties aan een milieu en sociale due diligence te onderwerpen dan is vereist volgens de *Common Approaches*, die toen van kracht werden. Daardoor vallen ook exportkrediet- en investeringsaanvragen voor kortlopende transacties (minder dan twee jaar), voor contante transacties (d.w.z. transacties zonder financiering) en schepen binnen de reikwijdte van het Nederlands beleid. Deze werkwijze komt voort uit de keuze om de werkelijke milieu en sociale 'effecten in de projecten te kennen waar ADSB haar verantwoordelijkheden voor heeft. Dit risicogestuurd beoordelen wordt overigens ook als zodanig benoemd in de UNGPs. ADSB brengt de 'effecten in de projecten, maar ook in de keten ervan, in kaart en wijst haar directe zakelijke relaties (dus de exporteurs en betrokken banken) hierop. Deze partijen leveren een bijdrage aan het project, zodat zij vervolgens hun invloed kunnen aanwenden om milieu en sociale 'effecten in het project (direct) en in de keten (indirect) te beperken.

14 Overall waar in document sociale effecten of risico's worden genoemd wordt ook bedoeld op effecten en risico's op het gebied van projectgerelateerde mensenrechten.

15 Defensietransacties worden door Centrale Dienst In- en Uitvoer (CDIU) beoordeeld als onderdeel van de exportvergunning.

16 Het betreft hier de opbrengsten van landbouw of veeteelt.

Bijlage 1 bevat een overzicht van de verschillende verzekeringsproducten, inclusief uitleg waarom deze producten wel of geen milieu en sociale due diligence behoeven.

De eerste groep producten die in deze lijst genoemd worden zijn de basisproducten ekv. Dit zijn verzekeringsaanvragen met een directe relatie tot de inzet van kapitaalgoederen en diensten of uitvoer van werken in projecten in het buitenland. Deze producten worden altijd gescreend aan de hand van vastgestelde criteria. Dit betreft onder andere aanvragen van Nederlandse exporteurs voor de kapitaalgoederenverzekering, de aannemingsverzekering, en de investeringsverzekering, alsmede de aanvragen van banken voor de verzekering van financiering van de projecten waaraan geleverd wordt.

Daarnaast zijn er verzekeringsproducten waar ADSB verder afstaat van een concrete transactie of fysiek project: bij liquiditeitsproducten en verzekeringsproducten in een tenderfase.

Bij de zogenaamde liquiditeitsproducten is de intentie de exporteur in staat te stellen goederen of diensten te produceren, middels een vermindering van de risico's omtrent de financiering. We dekken met deze producten geen fabricatie of kredietrisico op de buitenlandse afnemer, maar wordt wel een exporttransactie mogelijk gemaakt. Deze productgroep valt buiten het reguliere mvo beoordelingskader vanwege de afstand tot het project waaraan geleverd wordt.

De laatste groep verzekeringsproducten heeft als doel de financiële risico's in de tenderfase van aanbestedingen te verminderen, zoals bijvoorbeeld het koersrisico tijdens het aanbestedingsproces voor een project in de verdere toekomst. De invloed van de Nederlandse exporteur op zijn afnemer of het project is door de onzekerheid op het winnen van het contract nog erg klein omdat hij nog geen bestendige relatie heeft met de potentiële opdrachtgever. Deze productgroep valt buiten de mvo beoordeling. Het kan voorkomen dat, indien de tender gewonnen is, alsnog een reguliere aanvraag worden ingediend die wel het reguliere mvo due diligence proces doorloopt.

c. Criteria

Conform de *Common Approaches* worden de volgende screeningcriteria gehanteerd, waarbij de volgende aanvragen worden beoordeeld op mvo-aspecten:

- alle exportkrediet- en investeringsaanvragen met een transactiebedrag van 10 miljoen euro of meer;
- alle exportkrediet- en investeringsaanvragen waarbij sprake is van een levering in of nabij een gevoelig gebied¹⁷, ongeacht het transactiebedrag;
- alle exportkrediet- en investeringsaanvragen waarbij sprake is van een levering met een verhoogde kans op ernstige projectgerelateerde schendingen van mensenrechten, ongeacht het transactiebedrag.

Op basis van aanvullende nationaal beleid worden tevens een beoordeling op mvo-aspecten uitgevoerd voor:

- alle exportkrediet- en investeringsaanvragen waarbij sprake is van een levering aan een gevoelige sector, ongeacht het transactiebedrag.

Vanuit bovenstaande criteria volgt dat transacties onder de 10 mln. worden onderworpen aan een milieu- en sociale due diligence als ze betrekking hebben op:

- Gevoelige gebieden;

¹⁷ De definitie van 'gevoelig gebied' is gebaseerd op artikel 1 uit de *Common Approaches*, zie ook onderdeel d.

- Gevoelige sectoren;
- Verhoogde kans op mensenrechten schendingen.

Deze onderdelen worden hieronder verder toegelicht.

Gevoelige gebieden

De projectlocatie kan aanleiding zijn om een milieu en sociale due diligence uit te voeren indien hier mogelijk significante nadelige effecten zouden kunnen optreden. Het betreft onder andere projecten in of met mogelijk invloed op:

- gebieden met hoge natuurwaarden (zoals nationale parken, regenwoud, koraalriffen en wetlands);
- gebieden met hoge bevolkingsdruk (zoals bij projecten met een grote kans op landonteigening en herhuisvesting);
- gebieden belangrijk voor inheemse bevolking of andere kwetsbare groepen;
- grensgebieden, conflictgebieden, post-conflictgebieden;
- geschiedkundig of archeologisch bijzondere gebieden (zoals genoemd op de Unesco werelderfgoed).

Gevoelige sectoren

Daarnaast kan een levering aan een specifieke sector aanleiding geven om risico's te identificeren van een project of transactie. Een aantal sectoren, voor zowel milieu- als sociale aspecten, wordt volgens het Nederlands beleid gezien als gevoelig en geven aanleiding voor het uitvoeren van een milieu- en sociale due diligence. Het betreft in ieder geval, maar niet uitsluitend, leveringen aan, dan wel werk in:

- de olie- en gasindustrie;
- de baggerindustrie;
- grootschalige constructieprojecten;
- chemische industrie;
- papier en pulp;
- grootschalige land- en tuinbouw;
- grootschalige intensieve veehouderij;
- textielindustrie;
- mijnbouw;
- nucleaire projecten.

Verhoogde kans op mensenrechtenschendingen

Bij binnen gekomen aanvragen wordt beoordeeld of er sprake is van een verhoogde kans op projectgerelateerde schendingen van mensenrechten. Hier zou bijvoorbeeld sprake van kunnen zijn als er mensen moeten verhuizen voor een project, inheemse bevolkingsgroepen worden benadeeld of er een risico is op kinder- of dwangarbeid in een project. Als ADSB tijdens de screening een verhoogde kans op project gerelateerde mensenrechtenschendingen verwacht, is dat een aanleiding om een milieu en sociale due diligence uit te voeren.

Bij een verhoogde kans op projectgerelateerde schendingen van mensenrechten kan onder andere gedacht worden aan de volgende zaken:

- recht op adequaat levensonderhoud, bijvoorbeeld in geval van onvrijwillige herhuisvesting vanwege een project;
- recht op een veilige en gezonde werkomgeving, bijvoorbeeld als er ernstige twijfels zijn over hoe een bedrijf zorg draagt voor haar werknemers;
- recht op water, bijvoorbeeld als vanwege een project de toegang tot schoon drinkwater in het geding is;
- recht op privacy, bijvoorbeeld als producten nadelige gevolgen kunnen hebben op het verspreiden van gevoelige persoonlijke informatie;
- rechten van inheemse bevolkingsgroepen, bijvoorbeeld als er aanleiding is dat een vrije, tijdige en geïnformeerde overeenstemming (FPIC¹⁸) niet aan de orde is
- kinderrechten, bijvoorbeeld als kinderen werken binnen een project.

¹⁸ Free Prior and Informed Consent (FPIC) is een instrument om inheemse gemeenschappen te betrekken bij besluitvorming over projecten die hun landrechten beïnvloeden. FPIC is vastgelegd in de *IFC Performance Standards* en *Voluntary Guidelines on the Responsible Governance of Tenure of Land, Fisheries and Forests*.

4. Beoordeling van milieu en sociale effecten

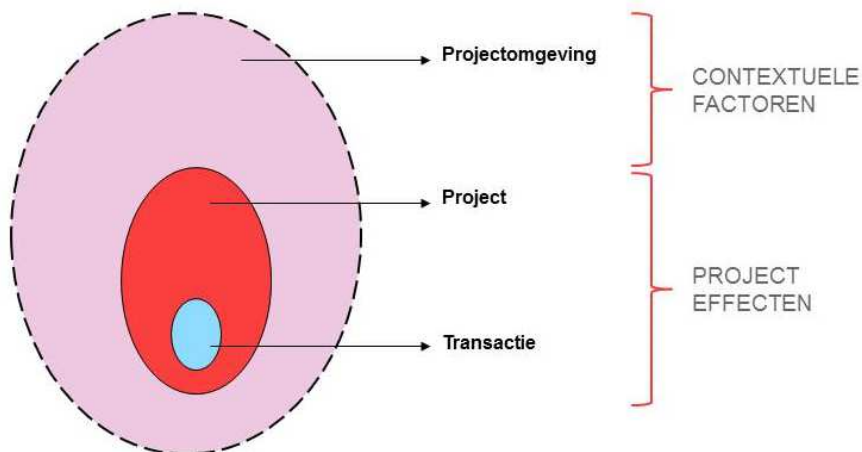
a. Projectdefinitie

Indien een screening uitwijst dat een milieu en sociale due diligence uitgevoerd moet worden dan is de volgende stap de projectdefiniëring. Door het project duidelijk te beschrijven en af te bakenen is vervolgens een classificering in een risicocategorie mogelijk. Hierna is het mogelijk de hierbij behorende effecten te beoordelen.

Een transactie wordt vaak geleverd aan als onderdeel van een groter project. De milieu en sociale due diligence omvat een beoordeling van het gehele project. De *Common Approaches* hanteren de volgende projectdefinitie:

Een project bestaat uit de export van kapitaalgoederen en/of diensten naar een locatie waar een nieuwe commerciële, industriële of infrastructurele onderneming wordt opgericht of een bestaande onderneming dusdanig verandert dat de milieu en sociale effecten van de activiteit wijzigen.

Activiteiten die direct gerelateerd zijn aan het project (zoals een toegangsweg of de energievoorziening etc.) worden ook beoordeeld. Deze activiteiten kunnen direct aan het project gerelateerd zijn door de timing, de locatie of de functie ten opzichte van het project. Hierbij volgt ADSB de omschrijving van 'associated facilities' zoals gegeven in de *Common Approaches*. Er worden drie niveaus onderscheiden, die ook in figuur 3 zijn weergegeven:

Figuur 3: Schematische weergave van projectdefinitie

- De transactie is de feitelijke levering van goederen of diensten of de investering waarvoor de aanvraag is ingediend. De transactie wordt vanzelfsprekend beoordeeld op milieu- en sociale aspecten.
- Het project is het initiatief waar de transactie deel van uitmaakt; de reikwijdte van het project moet per aanvraag gedefinieerd worden. Bij de beoordeling op milieu- en sociale aspecten wordt het project zoals benoemd in de projectdefiniëring beoordeeld en niet alleen de transactie.
- Projectomgeving / contextuele factoren; alle relevante aspecten die zijdelings met het project te maken hebben maar buiten de inhoudelijke beoordeling aan de hand van internationale standaarden valt, vormen de projectomgeving. De controle en/of invloed van de exporteur en/of afnemer hierop hangt af van de zakelijke relaties die deze heeft in deze context. Met het oog hierop worden de zakelijke relaties in kaart gebracht (zie hieronder) De projectomgeving zal op grote lijnen door ADSB

worden bekeken en de risicofactoren van deze context worden op hoofdlijnen geadresseerd.

Prioritering

De prioritering van de mogelijke effecten vindt plaats op basis van een goed begrip van de omvang, de aard en context van activiteiten en de ernst van de 'mogelijke effecten op bijvoorbeeld lokale belanghebbenden, milieu en leefomgeving, biodiversiteit en dierenwelzijn.

De belangrijkste effecten betreffen de mogelijk directe effecten door de transactie en/of het project. Hier besteden we dan ook de meeste aandacht aan. Daarnaast zijn er risico's door de projectomgeving mogelijk die een invloed kunnen hebben op het welslagen van een project. De invloed die hierop kan worden uitgeoefend, wordt bepaald door de aard van de zakelijke relaties van de exporteur. Daarom worden de zakelijke relaties geïnventariseerd in het kader van het milieu en sociale due diligence proces. Zie hoofdstuk 4.

In het algemeen geldt de regel dat de ernst van het effect, in combinatie met de waarschijnlijkheid van het optreden ervan, de hoogte van het risico bepaalt. In deze paragraaf worden de projectgebonden effecten nader uitgewerkt. In de paragraaf erna komen de contextuele factoren aan bod.

In kaart brengen van de zakelijke relaties

Tijdens de beoordeling worden de betrokken partijen in kaart gebracht waarbij de aard en de kwaliteit van de zakelijke relaties belangrijk zijn. Hiermee wordt inzicht verkregen in de mate van invloed die kan worden uitgeoefend op het adresseren van de gesignaleerde effecten, via de exporteur, de financierende bank, de afnemer en zijn aannemers, onderaannemers, etc. Hierbij worden ook het tijdsaspect en verschillende rollen en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen meegenomen. Dit beeld geeft vervolgens inzicht in de mate waarop beperking van eventuele effecten mogelijk is en in hoeverre het volgen van deze effecten noodzakelijk is en zin heeft.

Zo kan een transactie bestaan uit een baggerproject voor een nieuwe havenontwikkeling. Hierbij vormt de nieuw aan te leggen haven het project waaraan geleverd wordt. Deze haven en het baggerwerk vormen dan het onderwerp van de uit te voeren milieu en sociale due diligence. De infrastructuur rond deze nieuwe haven zoals wegen, een energiecentrale en de bijbehorende hoogspanningsleidingen behoren tot de projectomgeving. Hiernaar wordt op hoofdlijnen gekeken om uit te sluiten dat daar geen grote, en daarmee onaanvaardbaar nadelige gevolgen bij optreden.

Indien de baggeraar echter een zakelijke relatie heeft met de eigenaar van de energiecentrale, dan is zijn rol om zijn invloed naar vermogen aan te wenden om de gesignaleerde mogelijke negatieve gevolgen van deze centrale op mens en milieu te beperken. Indien hij geen zakelijke relatie met die partij heeft, dan is hij er niet op deze effecten aan te spreken.

Contextuele factoren

De levering van Nederlandse goederen of uitvoering van werkzaamheden in het buitenland brengt een andere context met zich mee dan de Nederlandse. De lokale sociale, politieke en economische werkelijkheid van een bepaald land of regio kan risico's opleveren voor betrokken partijen of het project. Effecten van deze context op het project zijn bijvoorbeeld onrust, controverses of vertragingen in de uitvoering, doordat het project bijvoorbeeld in een (post)conflictgebied ligt.

Dit zijn zogenaamde contextuele factoren. De exporteur en/of afnemer heeft hier geen invloed op of controle over. Omdat deze factoren wel belangrijk kunnen zijn voor de

transactie of het project worden ze in kaart gebracht als onderdeel van de milieu en sociale due diligence maar vormen geen onderdeel van de inhoudelijke beoordeling aan de hand van internationale standaarden. Hierbij kunnen we ook risico's met betrekking tot zaken als corruptie of belastingontduiking tegen komen. Wanneer dat het geval is zullen we de betreffende informatie aan de underwriter doen toekomen die het in de financiële analyse kan meenemen. De exporteur wordt niet verantwoordelijk gehouden voor contextuele factoren waar geen invloed op kan worden uitgeoefend. Wel zal gekeken worden in hoeverre het door middel van goede samenwerking met de projecteigenaar of andere partijen waar de exporteur een aantoonbare functionele relatie mee heeft mogelijk is hier toch invloed op uit te oefenen.

b. Classificering van het te beoordelen project

De classificering bepaalt hoe uitgebreid de milieu en sociale due diligence zal zijn. Classificatie vindt plaats op basis van de verwachte nadelige milieu- en sociale effecten van het project. Welke informatie vereist is voor de beoordeling hangt mede af van de classificatie. ADSB werkt met vijf klassen waarvan er drie volgen uit internationale afspraken, namelijk A, B en C. De overige twee klassen, M en E, volgen uit Nederlands beleid.

A: Een project wordt geclassificeerd als "A" indien sprake is van potentieel grote nadelige milieu- en sociale effecten door het project, die reiken tot buiten de locatie van het project. De effecten kunnen uiteenlopend van aard zijn, onomkeerbaar en/of nog niet eerder voorgekomen. In Annex 1 van de *Common Approaches* is een voorbeeldlijst opgenomen van categorie A-projecten.

In het geval een project als "A" wordt geclassificeerd, dient de aanvrager een milieu- en sociaal effectrapport ESIA (*Environmental and Social Impact Assessment* of vergelijkbare documentatie) aan te leveren. De inhoud van de ESIA is vastgelegd in Annex II van de *Common Approaches*.

B: Een project wordt gecategoriseerd als B indien er sprake is van potentieel substantiële nadelige milieu- en sociale effecten. De gevolgen zijn minder nadelig dan voor categorie A-projecten. De effecten beperken zich tot de grenzen van het project, slechts enkele van de potentiële effecten zijn onomkeerbaar en mitigatie en/of compensatie is eenvoudiger. In dat geval dient bij voorkeur een ESIA aangeleverd te worden of anderszins documentatie met een vergelijkbare inhoud.

C: Er worden weinig of geen nadelige milieu- en sociale effecten van het project verwacht. Hierbij volstaat de beantwoording van de vragen over de milieu- en sociale aspecten in het aanvraagformulier en eventueel aanvullende informatie (bijvoorbeeld vragen voor specifieke sectoren zoals kassenbouw).

M: Deze categorie komt voort uit Nederlands beleid en is van toepassing op afwijkende situaties waarin de *Common Approaches* een milieu en sociale due diligence niet verplichten. Het betreft:

- transacties zonder duidelijke locatie (zoals schepen);
- transacties op een bestaande operatie die niet significant wijzigt in output of in functie;
- herfinancieringsaanvragen;
- herverzekeringsaanvragen.

Bij een M-beoordeling wordt in eerste instantie gekeken naar de inzet van de exporteur en de afnemer op milieu- en sociaal vlak. Als er aanleiding toe is wordt er ook gekeken naar andere betrokken partijen, het project waaraan geleverd wordt en andere aanvullende informatie zoals de keten.

E: Deze beoordelingscategorie wordt gebruikt bij werktuigdekking en kleine DGGF-aanvragen waar geen milieu- en sociale effecten verwacht worden. Bij deze beoordeling wordt alleen gekeken naar de milieu- en sociale reputatie van de Nederlandse exporteur.

c. Inhoud milieu en sociale due diligence

Net als bij de screening wordt er bij de beoordeling gewerkt op basis van de ernst, aard en schaal van de te verwachten effecten op onder andere lokale belanghebbenden, milieu en leefomgeving, biodiversiteit en dierenwelzijn. Op basis van prioritering wordt er veel aandacht aan de grootste potentiële effecten besteed en minder aan de beperkte effecten.

Een uitgebreide milieu en sociale due diligence bestaat uit drie delen. Dit zijn:

- de milieu- en sociale reputatie van de Nederlandse exporteur;
- de milieu- en sociale reputatie van de buitenlandse afnemer;
- de milieu- en sociale effecten van het project waar aan geleverd wordt.

Beoordeling van de milieu- en sociale reputatie van de Nederlandse exporteur

Bij de beoordeling van de reputatie van een Nederlandse exporteur wordt gekeken hoe deze bekend staat in de publieke opinie maar vooral ook naar zijn manier van werken, met name op mvo-gebied. Hierbij wordt gekeken naar het beleid en de managementsystemen op het gebied van gezondheid, veiligheid en milieu. Onderdeel van deze reputatiebeoordeling is de beoordeling van de toeleveranciersketen. In het aanvraagformulier wordt gestart met vragen over de bekendheid met het mvo-beleid voor de ekv en toepassing van mvo-beleid en ketenverantwoordelijkheid binnen de eigen organisatie

Net als bij de beoordeling van de Nederlandse exporteur wordt bij de buitenlandse afnemer gekeken naar de manier waarop het bedrijf zijn mvo-beleid uitvoert en hoe hun managementsystemen werken om nadelige effecten van zijn handelen zoveel mogelijk te voorkomen of beperken. Ook hierbij wordt indien relevant naar de toeleveranciersketen gekeken.

Beoordeling van de milieu en sociale effecten van het project

Allereerst wordt een project getoetst aan de relevante wet- en regelgeving van het land waar het project plaatsvindt. Een project zal hier in ieder geval aan moeten voldoen. Daarnaast wordt het project beoordeeld aan de hand van internationale standaarden.

ADSB gebruikt voor de beoordeling van de potentiële milieu- en sociale gevolgen van een project de *IFC Performance Standards* als leidraad. Hieronder vallen de volgende aspecten:

1. beoordeling en management van milieu- en sociale risico's en effecten;
2. werk en arbeidsomstandigheden;
3. efficiënt gebruik van bronnen en voorkomen van verontreiniging;
4. volksgezondheid, (openbare) veiligheid;
5. landverwerving en gedwongen herhuisvesting;
6. behoud van biodiversiteit en duurzaam beheer van levende natuurlijke hulpbronnen;
7. inheemse bevolkingsgroepen;
8. cultureel erfgoed.

Ook worden bij de beoordeling de *World Bank Group Environmental, Health and Safety (EHS) (sector) guidelines* gebruikt. Deze algemene en sector specifieke richtlijnen zijn technische referentiedocumenten met algemene en sectorspecifieke prestatieniveaus en algemeen geaccepteerde maatregelen waarvan de Wereldbank op dit moment vindt dat ze met redelijke kosten en de huidige technologie haalbaar moeten zijn. Binnen een milieu en sociale due diligence wordt gekeken in hoeverre het project aan deze richtlijnen voldoet.

De basis van de beoordeling wordt gevormd door de factoren:

- **Sector:** beoordelen wat de gangbare normen in een bepaalde sector zijn en hoe de bedrijfsvoering van de exporteur/afnemer zich daartoe verhoudt. Hiervoor gebruikt ADSB de IFC EHS sector guidelines;
- **Locatie:** beoordelen of het project in een gevoelige omgeving plaatsheeft en wat de effecten daarop zijn. Zo zijn er duidelijke richtlijnen voor de aantasting van gevoelige natuur en hoe daarmee omgegaan moet worden. Daarnaast zijn er richtlijnen die beschrijven hoe er binnen een project gewerkt moet worden indien er inheemse bevolkingsgroepen betrokken zijn.
- **Toegepaste technologie:** beoordelen of de gebruikte technologie voldoet aan de geldende industriestandaarden.

De ernst van de mogelijke effecten kan worden begrepen door tijdens deze due diligence inzicht te krijgen in de scope, de schaal en de mate waarin negatieve effecten te verkleinen zijn.

Beoordeling van de keten

Tijdens de beoordeling kunnen bepaalde zaken naar voren komen zoals de sector, het op grote schaal gebruik maken van gevoelige natuurlijke hulpbronnen (bv. hout, stenen, ijzererts of kolen) en/of als de lonen lokaal gezien relatief laag zijn en daardoor een bepalende factor zijn in de concurrentiepositie van het te leveren goed. In het geval dat de beoordeling potentiële problemen in de toeleverantieketen van het project identificeert zal een vervolgonderzoek worden uitgevoerd als onderdeel van de due diligence.

5. Adresseren van effecten

De binnen het project geïdentificeerde effecten met significante schade aan mens, dier en milieu moeten zoveel mogelijk worden weggenomen of beperkt. Behalve door beperkende maatregelen te nemen in een project, dient er ook een goede communicatie te zijn met belanghebbenden om effecten op tijd in beeld te hebben en eventuele kritiek op projecten goed te begrijpen en deze kritiek effectief te gebruiken om projecten te verbeteren.

a. Beperkende en compenserende maatregelen

Vanuit lokale en internationale standaarden wordt van bedrijven (zowel exporteurs als afnemers) verwacht dat ze de risico's van hun bedrijfsvoering inventariseren en bepalen welke mogelijke effecten hun handelen teweeg zouden kunnen brengen. Soms gebeurt deze inventarisatie vanuit een managementsysteem van het bedrijf en soms specifiek voor een project zoals in een milieu- en sociale effectrapportage (ESIA). De standaardreeks die hierbij gevolgd moet worden is:

- het voorkomen van nadelige effecten (preventie, bijv. wijziging van een locatie voor een toegangsweg om een nederzetting of een natuurgebied te sparen);
- het beperken van nadelige effecten (mitigatie, bijv. een zorgvuldig plan om de gezonde werkomgeving werknemers te borgen, of de toepassing van filters om emissie van fijnstof te beperken);
- het bij voorbaat compenseren van voorspelde nadelige effecten (compensatie, een goede compensatie van verlies aan bezit, gebruik of inkomsten van kwetsbare groep, of het aanplanten van nieuw bos als een bestaand stuk bos moet wijken voor een project);
- voor toch optredende nadelige effecten die niet voorzien waren kunnen maatregelen voor herstel en/of compensatie of verhaal nodig zijn (bijv. schadevergoeding bij het stuk varen van een vissersnet bij de uitvoering van een werk).

Het nalopen van deze effectbeperkende en compenserende maatregelen is onderdeel van de milieu en sociale due diligence.

Indien in een project specifieke potentiële effecten worden geïdentificeerd dan wendt ADSB zijn invloed aan om exporteur, bank en/of afnemer de hierboven genoemde standaardreeks te laten volgen. Indien nodig gebruikt ADSB de samenwerking met betrokken partijen om zijn invloed te vergroten. Bij de onderdelen sturingsmogelijkheden (paragraaf 6b) en communicatie (hoofdstuk 7) wordt verder ingegaan op deze samenwerking.

Voorbeeld van een dergelijke samenwerking is een gefinancierde transactie. Hierbij geeft een bank een lening aan een project waarmee kapitaalgoederen bij een Nederlands bedrijf gekocht kunnen worden. Hiervoor vraagt de bank een verzekering van ADSB om het risico dat de lening niet wordt terugbetaald te dekken. Als de bank een beoordeling van het project moet uitvoeren in het kader van hun lening zal ADSB samenwerken met de bank om samen vragen uit te sturen naar de projecteigenaar en soms samen een consultant in te huren. ADSB voert vervolgens wel een eigen beoordeling uit. Indien er open eindjes zijn in de beoordeling omdat het project nog uitgevoerd moet gaan worden, vragen wij aan de bank de invulling van de openstaande punten in de leningdocumentatie op te nemen en tijdens de looptijd van de polis op te volgen.

b. Betrekken van belanghebbenden

Onderdeel van de milieu en sociale due diligence is het vaststellen of de projecteigenaar belanghebbenden betekenisvol bij het project betreft. Vaak is dit onderdeel van het proces rond een milieu- en sociale effectrapportage. Het betrekken van belanghebbenden kan door middel van publicaties, informatieavonden etc. gebeuren, maar het belangrijkste is dat werkelijke inspraak door de lokale bevolking is ingebed in de projectontwikkeling. In sommige landen is dit geen onderdeel van de regelgeving en dan wordt gekeken hoe de

projecteigenaar deze betrokkenheid dan heeft vormgegeven. Soms kan het nodig zijn om ter plaatse kennis te nemen van deze inzet van het project. Dit kan ook gebeuren door contact op te nemen met lokale belanghebbenden, zoals ngo's.

ADSB stelt als onderdeel van de milieu en sociale due diligence vast of de projecteigenaar een behoorlijk klachtenmechanisme heeft waar lokale partijen goed terecht kunnen om hun grieven kenbaar te maken. Als er een functioneel klachtenmechanisme bestaat, dan beperkt dit namelijk de risico's van een project. Daarnaast beoordeelt ADSB of de projectuitvoerder een eigen functioneel lokaal klachtenmechanisme heeft dat linkt aan het klachtenmechanisme van het gehele project. In principe zouden lokale klachten daar adequaat afgehandeld moeten worden. Indien noodzakelijk geeft ADSB tijdens de beoordeling advies om deze klachtenmechanismen zo goed mogelijk te ontwerpen en in bepaalde gevallen (projectfinanciering) kan dit onderdeel vormen van een afgesproken actieplan met verbeterpunten voor een project.

c. Advies aan de staat

Een milieu en sociale due diligence levert een advies op aan de staat, die een beslissing neemt om een transactie in verzekering te nemen. In het advies worden de milieu en sociale effecten geadresseerd en een overzicht gegeven van de sterke en zwakke punten van de reputatie- en projectbeoordeling. Ook bevat het advies een eindoordeel of het afgeven van een polis op basis van de milieu- en sociale risico's wel of niet aanvaardbaar wordt geacht.

Het project wordt namelijk beoordeeld aan de hand van de relevante internationale standaarden. Daarnaast moet een project voldoen aan de nationale wet- en regelgeving. Indien deze minder stringent is dan wat internationaal wordt verwacht, dan zijn de internationale standaarden leidend. In het geval er in een project een lagere standaard wordt gehanteerd dan internationaal acceptabel is, dan zal ADSB haar invloed aanwenden om dit gat te dichten door een plan te verlangen ter beperking van de effecten.

In het geval dat de verwachting is dat het project niet kan voldoen aan internationale standaarden en de verschillen daarmee groot zijn, en bijvoorbeeld de kwaliteit of de reputatie van de afnemer matig, de gesignaleerde kans op ernstige effecten groot en de invloed klein, dan kan het zijn dat ADSB een aanvraag afwijst op mvo gronden door gebrek aan informatie of tot een negatief concluderend advies komt.

Wanneer de financiële due diligence is afgerond maar de milieu en sociale due diligence nog niet kan een dekkingstoegezegging worden afgegeven met een zogenaamde 'mits' voor het positief afronden van een milieu en sociale due diligence.

De staat neemt de beslissing of het milieu en sociale risico van een aanvraag acceptabel is. Bij beoordelingen met een laag risico die binnen de volmacht vallen kan ADSB zelf een besluit nemen over de aanvaardbaarheid.

6. Volgen van milieu en sociale effecten

Tijdens het beoordelingsproces, voor afgifte van de polis, heeft ADSB een zekere invloed op een project en op de effectbeperkende maatregelen die genomen moeten worden, omdat de verzekering gewenst is. Na afgifte van een polis neemt de invloed van ADSB op een project af. De staat verzekert de Nederlandse exporteur en heeft daar een overeenkomst mee. De afnemer staat hier een stap vanaf maar is doorgaans projecteigenaar en dus als eerste direct verantwoordelijk voor eventuele problemen die optreden binnen of als gevolg van het project. De staat heeft geen overeenkomst met deze partij behalve in het geval van projectfinanciering, waar de invloed tijdens de looptijd van de polis aanzienlijk groter is.

Bij reguliere transacties is er gedurende de looptijd van de polis wel enige invloed mogelijk vanuit ADSB, zij het dat dit voor afgifte al goed moet worden doordacht aangezien de formele invloed minimaal is. Hieronder volgt een uitleg over hoe we projecten kunnen volgen na afgifte van de polis en hoe er sturing mogelijk is bij problemen.

a. Volgen en monitoren

Volgen van risicovolle projecten

In voorkomende gevallen kan er aanleiding zijn om ook andere projecten op een of andere manier te volgen, bijvoorbeeld omdat een partij in het verleden slecht presteerde en pas recent een verbetertraject heeft kunnen aantonen. Het kan ook voorkomen dat een project op het moment van de beslissing nog niet voldoet aan de verwachtingen volgens internationale standaarden maar dat naar verwachting in de toekomst wel zal gaan doen. In deze situatie wil de staat zich ervan verzekeren dat de voorgestelde maatregelen daadwerkelijk worden nageleefd, bijvoorbeeld door follow-up door de klant of betrokken bank. In bepaalde situaties kan verplichte of vrijwillige rapportage hier een onderdeel van zijn. De samenwerking met banken of andere financiers is hierbij belangrijk omdat zij een grotere invloed hebben op de projecteigenaar. Bijzondere situaties of wijzigingen ten opzichte van de informatie zoals aangeleverd tijdens de beoordeling voor afgifte van de polis moeten altijd worden gemeld. Deze verplichting is vastgelegd in de algemene voorwaarden die bij een verzekeringspolis horen. Als aan de algemene en specifieke voorwaarden van een polis wordt voldaan zal het volgen verder geen gevolgen hebben voor de exporteur of financier wat betreft de dekking onder de polis.

Volgen van terugkerende exporteurs, afnemers en projecten

Daarnaast volgt ADSB exporteurs, afnemers of projecten in veel gevallen doordat er vervolgvragen van of op deze partijen of projecten komen. Hierdoor is ADSB in de gelegenheid om na een tijd opnieuw naar een partij of project te kijken. Op een dergelijk moment kan ADSB toetsen of de eerder geïdentificeerde effecten opgetreden zijn en of de bijbehorende beperkende maatregelen daadwerkelijk genomen zijn.

Daarnaast kunnen signalen van buitenaf aanleiding zijn om nader te kijken naar partijen waarmee wordt samengewerkt of projecten waarmee ADSB betrokken is of is geweest. Denk bij bijvoorbeeld aan berichten uit de media of van ngo's, rechtszaken of eindverklaringen van een NCP. In een dergelijk geval zal er contact worden gezocht met de verzekerde om navraag te doen. Ook kan er opnieuw naar de reputatie van betrokken partijen of het project zelf worden gekeken.

Monitoring bij projectfinanciering

Conform de *Common Approaches* monitort ADSB categorie-A projectfinancieringstransacties gedurende de looptijd van de polis. De exporteur/afnemer rapporteert minimaal jaarlijks over de voortgang en milieu- en sociale effecten van het project. Deze monitoring kan op verschillende manieren vorm gegeven worden. Zo kan een project op vaste tijden rapportages aanleveren, kan ADSB het project in diverse stadia van constructie en operatie bezoeken of vindt de beoordeling plaats met behulp van een

ingehuurde onafhankelijke consultant. Waar mogelijk wordt voor de monitoring aansluiting gezocht bij andere exportkredietagentschappen (ECA's) en betrokken financiers.

b. Sturingsmogelijkheden

ADSB beoordeelt vóór afgifte van de polis de verwachte milieu- en sociale gevolgen. Goedkeuring wordt alleen gegeven als er voldoende zekerheid is dat het project geen onaanvaardbare milieu- en sociale effecten tot gevolg heeft. Dit betekent dat alle vereiste informatie aangeleverd en vragen afdoende beantwoord moeten worden.

Wanneer blijkt dat een partij onjuiste informatie heeft aangeleverd voor de milieu en sociale due diligence, of de partij zijn toezeggingen die hij heeft gedaan in het kader van de beoordeling niet nakomt, dan geldt de algemene voorwaarde dat 'verzwijging of onjuiste opgave leidt tot verval van het recht op uitkering'. Daarnaast is het mogelijk om bij een volgende aanvraag op een bepaalde exporteur of afnemer een verzekering te weigeren.

Bij categorie-A projectfinancieringstransacties heeft ADSB meer sturingsmogelijkheden. Tijdens de uitvoering van een project kan soms aanpassing van een project of werkwijze worden geëist omdat anders een volgende betalingstermijn geweigerd kan worden. De invloed van ADSB is dan vergelijkbaar met een bank en kan ook na afgifte van de polis worden aangewend. Dit komt doordat we in het geval van projectfinanciering met de groep van betrokken ECA's en banken samen de financieringsvoorwaarden opstellen en monitoren.

7. Samenwerking en communicatie

a. Informeren van en samenwerken met belanghebbenden

Zowel voor, tijdens als na afronding van de beoordeling van de milieu- en sociale aspecten van een project zal ADSB communiceren met en naar relevante belanghebbenden.

Exporteur en haar afnemer

De Nederlandse exporteur is eerstverantwoordelijk voor het aanleveren van informatie die de basis vormt voor de milieu en sociale due diligence. Deze partij profiteert namelijk van de verzekering die wordt afgegeven. De verkregen informatie wordt zoveel mogelijk geverifieerd via andere kanalen. ADSB gebruikt in de praktijk de volgende informatiebronnen bij de verschillende stappen in de werkprocedure:

- het aanvraagformulier¹⁹ van de transactie;
- beantwoording van standaard vragenlijsten of specifieke vragenlijsten door exporteur of afnemer;
- informatie van exporteur en afnemer van eerdere verzekerde transacties (track record);
- aangeleverde informatie over betrokken partijen en/of het project;
- informatie van banken en/of andere exportkredietagentschappen en financiële instellingen wanneer zij ook betrokken zijn bij het project;
- openbare bronnen zoals media artikelen, internet en databases (zoals Google Earth, Protected Planet, Reefbase)
- publicaties van gerenommeerde instellingen (bijvoorbeeld Business & Human Rights Resource Centre en Human Rights Watch)
- landenrapporten (bijvoorbeeld inzake mensenrechten van US State Department)
- informatie van ambassades;
- reacties via ex-ante publicatie in geval van A-projecten;
- indien relevant informatie uit veldbezoek en consultatie van stakeholders zoals ngo's of lokale betrokkenen (voornamelijk A-projecten).

Daarnaast is er op diverse momenten interactie met exporteurs. Een Nederlandse exporteur geeft bij het indienen van een ondertekende aanvraag voor een verzekering aan zich in te zullen spannen voor het naleven van de OESO richtlijnen voor multinationale ondernemingen. Waar nodig licht ADSB deze verplichting toe aan de exporteurs. Met name bij het midden- en kleinbedrijf zijn er soms geen milieu- en/of sociale specialisten in dienst waardoor de kennis op het gebied van mvo beperkt is. Deze partijen krijgen dan ook extra begeleiding vanuit ADSB indien gewenst. Ook worden terugkerende exporteurs, de zogenaamde accounts, regelmatig bezocht door ADSB om hun werkwijze en verbeteringen op het gebied van mvo toegelicht te krijgen.

Banken

Regelmatig zijn er bij aanvragen banken betrokken voor de financiering van een project. Als dat zo is wordt er contact gezocht met de desbetreffende bank om samen op te gaan in de beoordeling. Van een financierende bank wordt verwacht dat zij hun eigen milieu en sociale due diligence uitvoeren, milieu en sociale informatie coördineren en hun bevindingen met ons delen. Dit verlaagt de administratieve belasting voor de betrokken partijen en vergroot tegelijkertijd de invloed die uitgeoefend kan worden op het project om de juiste informatie aan te leveren en waar nodig bepaalde zaken te verbeteren. Dit is met name belangrijk bij projecten waar verbeteringen nodig zijn. Door deze werkwijze vergroot ADSB de eigen invloed omdat een bank over het algemeen meer invloed op het project heeft en vaak een directe overeenkomst met de afnemer aangaat. Terwijl een verzekeringspolis eenmalig vooraf wordt afgegeven, bestaat een lening vaak uit

¹⁹ Er is in het aanvraagformulier een sectie expliciet toegewijd aan mvo-aspecten.

verschillende momenten van terugbetaling gedurende de looptijd, waarbij met clausules een versnelde terugbetaling of 'event of default' kan worden afgedwongen in het geval het project niet aan zijn milieu- en sociale verplichtingen voldoet.

Ook is er regulier contact met banken om onze werkwijze toe te lichten en het belang van onze samenwerking te onderstrepen en nemen banken deel aan bijeenkomsten die ADSB organiseert.

ECA's en overige financiële instellingen

Wanneer er andere partijen betrokken zijn bij een project dat op mvo-gebied beoordeeld wordt dan wordt altijd geprobeerd om samen te werken. Dit kan samenwerking op nationaal niveau zijn met andere uitvoeringsorganisaties namens de Nederlandse overheid zoals RVO en FMO of Nederlandse banken die projecten financieren. Op internationaal niveau wordt samengewerkt met andere exportkredietverzekeraars en financiële instellingen zoals de Wereldbank en regionale ontwikkelingsbanken. In een dergelijk geval probeert ADSB waar mogelijk met meerdere partijen invloed uit te oefenen om de betreffende zaken te verbeteren.

ADSB licht aan deze partijen zijn werkwijze toe en geeft daarbij aan waarom er een bredere reikwijdte wordt gehanteerd dan is vereist volgens de internationale richtlijnen. Zo wordt geprobeerd een zo gelijk mogelijk internationaal speelveld te creëren. Indien andere partijen de werkwijze van ADSB overnemen zullen meer projecteigenaren gedwongen worden hun prestaties te verbeteren.

Lokale belanghebbenden en ngo's

Middels publicaties van in behandeling zijnde verzekeringsaanvragen (ex-ante) en afgegeven polissen (ex-post) voor A-projecten probeert ADSB belanghebbenden op de hoogte te stellen. Gedurende de behandeling van een aanvraag is het voor lokale partijen of ngo's mogelijk om ADSB te voorzien van relevante informatie over een project. Ook na afgifte van een polis is het echter mogelijk om relevante informatie aan te dragen en zal daar opvolging aan worden gegeven (zoals hiervoor onder paragraaf 6b "sturingsmogelijkheden" is toegelicht). In sommige gevallen kan het volgens ADSB nodig zijn om direct of indirect in contact te treden met lokale belanghebbenden. Dit kan bijvoorbeeld nodig zijn om informatie verkregen van de projecteigenaar of exporteur te verifiëren.

b. Transparantie en rapportage

ADSB is transparant over de wijze waarop aanvragen beoordeeld worden. Hierbij dient echter wel het commercieel belang van betrokken partijen in acht te worden genomen. Welke informatie wel en niet openbaar kan worden gemaakt wordt toegelicht in het transparantiebeleid van ADSB.

Op het gebied van de milieu en sociale due diligence wordt transparantie vooral bereikt door:

- ex-ante publicatie van A-projecten : het minimaal 30 dagen voor afgifte van de polis publiceren van A-projecten met de mogelijkheid om informatie op te vragen;
- ex-post publicatie van A-projecten : het publiceren van project- en beoordelingsinformatie van A-projecten na afgifte van de polis;
- afgegeven polissen lijst: Overzicht van afgegeven polissen met een indicatie of er een milieu en sociale due diligence heeft plaatsgevonden en wat de classificatie daarvan is;
- publicaties en presentaties over de mvo-methodiek (bijvoorbeeld het jaarlijks duurzaamheidsverslag en de stakeholderbijeenkomst);

Daarnaast rapporteert ADSB over A- en B-projecten aan de OESO volgens een gestandaardiseerd formulier. Een geaggregeerd overzicht wordt jaarlijks door de OESO op haar website gepubliceerd.

Voor details over de publicatie van informatie wordt verwezen naar het transparantiebeleid van ADSB.

c. Klachtenmechanisme

Zoals in hoofdstuk 5 beschreven stelt ADSB vast of er een klachtenmechanisme is binnen een project. Mocht er in het project lokaal geen gehoor worden gevonden voor klachten dan heeft ADSB een eigen klachtenmechanisme. Een klacht kan worden ingediend door een persoon, groep van personen, bedrijf, gemeenschap of andere partijen die bezorgd zijn om, geraakt zijn of mogelijk geraakt worden door de activiteiten van ADSB zelf of over projecten die via ADSB worden ondersteund.

Indien een klacht gericht aan ADSB een project betreft terwijl het proces van milieu en sociale due diligence nog bezig is, dan wordt het onderzoek naar de aard en de oorzaak van de problemen voor zover mogelijk en relevant meegenomen in de beoordeling. Dit houdt in sommige gevallen in dat actieve communicatie wordt gezocht met lokale partijen om de aard en oorzaken van de problemen goed te begrijpen en oplossingsrichtingen te vinden.

Indien een gegronde klacht over een specifiek project binnenkomt na polisafgifte maar gedurende de looptijd van de werkzaamheden van de exporteur, dan wordt de klacht in samenspraak met exporteur beoordeeld en zal ADSB wanneer wenselijk zijn invloed aanwenden om de exporteur te laten doen wat er binnen zijn vermogens ligt om oplossingen te vinden voor het probleem. Hierbij is ook eventuele mediation door het NCP voor de OESO richtlijnen met de betrokken bedrijven een mogelijkheid.

In het kader van transparantie wordt in het jaaroverzicht van ADSB melding gemaakt van het aantal ontvangen klachten en de mogelijke uitkomsten van de behandeling daarvan. ADSB is bij het behandelen van de klacht gebonden aan het vertrouwelijk behandelen van informatie die aangeleverd is door derden. Nadere informatie is te vinden in het klachtenmechanisme en het transparantiebeleid van ADSB.

Bijlage 1: Milieu- en sociale due diligence van de verschillende type verzekeringen

Productgroep	Verzekeringstype	Reden	Beoordelen
Basisproducten EKV	Kapitaalgoederen	Verzekering van exporteur die kapitaalgoederen of diensten levert aan een project inzet met potentieel milieu en sociale gevolgen.	Ja
	Aannemerij	Verzekering van exporteur die werken uitvoert in een project met potentieel milieu en sociale gevolgen.	
	Financiering	Verzekering van de financiering van kapitaalgoederen, diensten of werken in een project met potentieel milieu en sociale gevolgen.	
	Investeringsverzekering	Investering in een project met potentieel milieu en sociale gevolgen.	
	Werktuigdekking	Bij zelfstandige werktuigdekking wordt alleen de exporteur beoordeeld. Er is namelijk geen project omdat het hier om een verzekering van betreft tegen beschadiging of in beslagname van werktuigen of niet aankomen van de werktuigen in het land van bestemming	
	Leasing	Inzet van kapitaalgoederen in een project of activiteit met potentieel milieu en sociale gevolgen.	
	Onteigening		
	Inkomende herverzekering		
Exportkredietgarantie (EKG)			
Liquiditeitsproducten	Zelfstandige garantiedekking	Intentie is exporteur via deze liquiditeitsproducten in staat te stellen goederen of diensten te produceren. We dekken met deze producten geen fabricatie of kredietrisico op de buitenlandse partij maar wordt wel een exporttransactie mogelijk gemaakt. Deze productgroep valt daarom buiten de reguliere mvo beoordeling vanwege de afstand tot het project waaraan geleverd wordt.	Nee
	Fair calling facility		
	Zelfstandige contragarantie		
	Werkkapitaaldekking		
Tenderproducten	Koersrisico bindende offerte	Invloed op project is klein, want exporteur heeft nog geen bestendige relatie met potentiële opdrachtgever. Meestal weinig informatie bekend want vroeg in proces.	Nee
	Inschrijfgarantiedekking		
	Bid bond		